

الگوی تبلیغی زنان موفق در عصر صادقین (علیهم السلام)

مبارکه حسنی^۱

چکیده

اسلام با هدف هدایت انسان‌ها در جهت سعادت و کمال او، با تبلیغ محقق می‌شوند. زنان که نیمی از جمعیت بشری هستند با وجود تفاوت با مردان، می‌توانند در تبلیغ ایفای نقش داشته و موفق نیز باشند. از آن جایی که زنان در خانواده در جایگاه مادر و همسر مهمترین و بیشترین تاثیر را بر تربیت دارند. در عرصه‌ی تبلیغ نیز می‌توانند موثر باشند. پس ضرورت انجام این تحقیق حاصل شد. در این مقاله به روش توصیفی و با مراجعه به کتب معتبر تاریخی تحقیق انجام گرفته است. در پایان به این نتیجه می‌رسد که الگوی تبلیغی زنان عبارتند از؛ درس دین دادن به زنان و پاسخ دادن به سوالات شرعی زنان و پرسیدن مسائل مختلف از امام صادق و امام باقر، و به محضر معصومین علیهم السلام رسیدن و از سخنان آنان استفاده می‌کردند و اندوخته‌های خود را به دیگران منتقل می‌کردند، رفتن به زیارت قبور شهدا، رفتن به زیارت سیدالشهدا، خود نمونه‌ای از نقش بانوان در جامعه است و همچنین توصیه‌های امام صادق (علیه السلام) به زنان که فرزندان خود را چگونه تربیت کنند نیز از مواردی هست، که نقش مؤثر بانوان را بیان می‌کند.

کلیدواژه‌ها: الگو، تبلیغ، زنان موفق، عصر صادقین.

^۱ طلبه سطح ۲ حوزه علمیه ریحانه النبی (سلام الله علیها) رفسنجان.

مقدمه

زنان هم می‌توانند الگوهای خوبی برای انسان‌ها باشند و مبلغان خوبی در جهت تبلیغ و دستورات دین باشند. بنابراین در همین راستا تشکیل حکومت اسلامی در جهت تبلیغ و اجرای احکام و دستورات دینی شکل گرفته است و با هدف تبلیغ و ترویج الگوهای رفتاری قصد داشته تا برای انسان الگویی از سبک زندگی دینی ترسیم کند و آن را در سطحی فراگیر نهادینه سازد، تا با روش تبلیغ صحیح، احکام الهی ترویج و اجرا شوند و زمینه‌ی سعادت فردی و اجتماعی انسان فراهم شود. این جامعه متشکل از زنان و مردان مسلمان است؛ و نقش زنان به عنوان بخشی از جامعه در تبلیغ موثر می‌باشد.

تبلیغ زنان موفق از آن جهت اهمیت دارد که زنان مخصوصاً در خانواده در نقش‌های مهمی چون مادری؛ همسری و دختری، بیشترین تاثیر را دارند و در نتیجه تبلیغ آنان از این جهت برای جامعه‌ی بزرگ‌تر نیز موثرتر است.

زنان موفق سبک شناسی زندگی اخلاقی را در جامعه از سه جهت فردی، خانوادگی و اجتماعی و با تاکید بر اسوه‌ها راه توشه‌ی تبلیغی در جامعه رواج می‌دهند. شناخت الگوهای موفق تبلیغی زنان می‌تواند چراغ روشنی برای تمام زنان در جهت تبلیغ باشد.

این بحث تبلیغ همیشه بوده علاوه بر آقایان خانم‌ها هم به این مسئله پرداخته‌اند یک دسته از زنانی که در این عرصه موفق بودند زنان عصر صادقین (علیهم السلام) است که به نظر می‌رسد در تبلیغ دین موفق بودند، به نحوی که می‌توان آنها را به عنوان الگوهای موفق تبلیغ معرفی کرد. لذا ضرورت تحقیق با هدف بررسی الگوی تبلیغی زنان موفق در عصر صادقین (علیهم السلام) حاصل شد.

روش به شیوه‌ی کتابخانه‌ای به جمع‌آوری مطالب و با روش توصیفی و گاه تحلیلی انجام شده است. پیشینه‌ی تحقیق سابقه دیرینه دارد و بررسی‌ها و تحقیقات در این زمینه به صورت اجمالی انجام شده است.

تحقیقات در این زمینه به طور کامل بیان نشده در کتاب "زن در مقام مبلغ"، به نویسندگی (سید محمد حسین هاشمیان، حوریه بزرگ) که در این کتاب خود الگوی مطلوب زن مبلغ معرفی را می نمایند و در صدد نشان دادن ظرفیت موفق زنان می باشند.

همچنین کتاب "بانوان در عرصه دعوت و تبلیغ" (نویسنده توفیق یوسف واعی) در این کتاب اخبار و روایات، داستان‌ها و حکایاتی درباره زنان مجاهد و دعوتگر در طول تاریخ اسلام جمع آمده است، افزون بر آن، مفهوم دعوت و جایگاه آن، نیز روش‌های دعوت و تبلیغ، همچنین ویژگی‌های دعوت‌گران را شرح داده است. در بخشی از کتاب از ضرورت مشارکت بانوان در دعوت سخن رفته جایگاه آنان در عرصه مدیریت و دعوت و تبلیغ بررسی و تشریح شده است. در بخشی از کتاب از ضرورت مشارکت بانوان در دعوت سخن رفته و جایگاه آنان در عرصه مدیریت و دعوت و تبلیغ بررسی و تشریح شده است.

در مقاله "شاخصه‌های الگوی زن موفق در عصر حاضر" (قدرت الله رمضانی) مقاله را در سه فصل تدوین کرده است. فصل اول پیرامون واژه‌شناسی در این واژه‌های شاخصه، الگو و موفق ارزیابی شده و مراد از شخص موفق مقصود از نوع موفقیت بیان شده است. فصل دوم نقش و اهمیت الگو در زندگی انسان پرداخته و با تأکید در خصیصه الگو پذیری انسان روش الگو سازی درست و نقش الگو در تکوین شخصیت انسان را خاطرنشان کرده است و فصل سوم این مقاله ضعف بر شمردن یازده شاخصه از شاخصه‌های الگوهای رشد مدار سعی بر آن داشته تا پاره ای از ویژگی‌های انسان‌های موفق و اسوه را بیان کند شاخصه‌های که می تواند برای نسل معاصر بسیار راهگشا و ارزنده باشد.

مقاله "الگوهای مطلوب تبلیغ زنانه ناظر به ۱۰ موقعیت تبلیغی برجسته"، نوشته (علی جعفری، حوریه بزرگ، سید محمد حسین هاشمیان) بیانگر آن است که زنان به دلیل ویژگی‌های وجودی خاص خود و با محوریت غلبه عاطفه در مقام مبلغ، پتانسیل ویژه برای تبلیغ در قالب روش‌های مبتنی بر تبادل و دریافت معنا دارند

این تحقیقات انجام شده به طور مفصل به تبلیغ زنان پرداخته اند ولی به طور خاص به تبلیغ زنان موفق در عصر صادقین نپرداخته‌اند. پس محقق با رویکردی متفاوت به بررسی الگوی تبلیغی

زنان موفق در عصر صادقین علیهم سلام پرداخته‌اند.

الف) مفهوم شناسی

در این قسمت دو واژه ی الگو و تبلیغ را از نظر لغت و اصطلاح بررسی می‌کنیم.

۱. الگو: در لغت یعنی نمونه، طرح^۱ در اصطلاح عبارت است از: حالت و روشی که شایسته پیروی است.^۲

۲. تبلیغ: رسانیدن، واصل کردن^۳ و در اصطلاح عبارت است از: تبلیغ، رساندن مجموعه اطلاعاتی به مخاطب به منظور اقناع و برانگیختن احساسات او به سود یا بر ضد یک موضوع است.^۴ در این مقاله، تبلیغ به معنای تبلیغات دینی و تقریباً معادل دعوت است و هم‌مضمون است.

۳. عصر: زمان، روزگار، دوره^۵

۴. صادقین(ع): جمع صادق، راستگویان، پیدا، اشکار^۶

۵. زنان موفق: توفیق یافته، هدایت شده، ارشاد^۷

۶. مبلغ: حد کمال و خوبی، رسیدن، رسانیدن، شده، رساننده^۸

۷. شیوه: راه، روش^۹

^۱ معین، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۲۳۹.

^۲ مصطفوی، التحقيق، ج ۱، ص ۹۱-۹۰؛ طه‌وری، الکاشف، ج ۳، ص ۵۳۱.

^۳ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱، ص ۵۶۷.

^۴ <https://fa.wikifeqh.ir>

^۵ معین، فرهنگ فارسی، ج ۲، ص ۲۳۱۲.

^۶ همان، ص ۲۱۲۳.

^۷ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۲، ص ۵۲۰.

^۸ همان، ج ۵، ص ۸۵۰.

^۹ معین، فرهنگ فارسی، ج ۳، ص ۳۵۰.

(ب) جایگاه تبلیغ در اسلام

تبلیغ دین به معنای رساندن پیام الهی به مردم است. در آموزه‌های دینی شیوه‌های مناسبی برای تبلیغ بیان شده است تا اثرگذاری بیشتری داشته باشد. شیوه تبلیغی پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) و حضرات معصومین (علیهم السلام) بسیار آموزنده است. رسول خدا (صلی الله علیه وآله وسلم) در زمانی ابلاغ دین را آغاز کردند که مردم روحیه‌ای خشن و سرکش داشتند و از پذیرش نظر مخالف امتناع می‌کردند. تعصب شدید و فراوانشان نسبت به بت‌های دست ساز خود، کار تبلیغ دین را دشوار کرده بود. اما پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) توانستند آن مردم را به وسیله تبلیغ صحیح دین به مجاهدانی مخلص و مؤمنانی کم نظیر تبدیل کنند.

طبق آیات قرآن کریم یکی از مهم‌ترین وظایف پیغمبر، بلاغ، یعنی رساندن پیام است. خداوند متعال به پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) دستور داده است که به سه شکل مردم را به دین دعوت کند: اول با حکمت، دوم با موعظه حسن و نیکو، سوم با مناظره و جدال احسن.

تبلیغ دین به معنای رساندن پیام دین است. هر تبلیغی بر سه عنصر استوار است:

پیام‌دهنده (مبلّغ)

پیام‌گیرنده (مخاطب)

محتوای تبلیغ (متن)

دعایه یعنی دعوت کردن. واژه دعایه قدیمی‌تر و فراگیرتر از تبلیغ است؛ بین این دو واژه تفاوت‌هایی وجود دارد. بحث تبلیغ بحثی دارای اهمیت و جایگاه والا است و آیات و روایات زیادی در این خصوص وجود دارد.

یکی از موضوعات سیره معصومین (علیهم السلام) در ارتباط با سیره تبلیغی ایشان است. تبلیغ دین بسیار مهم است. رسول الله (صلی الله علیه وآله وسلم) مبلّغ دین بودند!

^۱ شرفی، تبلیغ دینی شاخصه‌ها و بایسته‌ها، ج ۱، ص ۵۰.

زنانی مطیع و پیرو، هر امری را که امام می فرمودند را اطاعت می کردند و با فصاحت و بلاغت با امام زمان خود صحبت می کردند و سوالاتی که برای آن ها پیش

می آمد خدمت امام می رفتند و در محضر آن بزرگوار سوالات خود را می پرسیدند و امام هم احکام دین را به آن ها یاد می دادن و سفارش می کردند احکام را به مردم آموزش دهند و در تبلیغ دین اسلام بکوشند، احکامی همچون آموزش نماز میت، اجرو پاداش زیارت سید الشهدا، نماز برای شفای بیمار، خوشبو کردن بدن برای همسر و.... .

نتیجه گیری

زنان به عنوان جزئی از جامعه‌ی بشری لازم است نقش مهم و موثری داشته باشند، بنابراین، ضروری است که گروهی تحت نظر سازمان تشکیلاتی به این مهم اقدام کنند و با برنامه‌ریزی دقیق و با توجه به نیازهای زمان به تبلیغ اسلام پردازند و عینیت بخشیدن ارزش‌های دینی را در زندگی مردم به عهده بگیرند. یکی از دسته کسانی که می‌توانند در امر تبلیغ موفق باشند، زنان هستند. با بررسی‌ها انجام شد که زنان موفق‌اند:

۱ ام فروه زنی که حیا و نجابت خاصی داشت و با ازدواج با امام باقر (علیه السلام) و به دنیا آوردن امام صادق فضیلت بسیاری یافت. اولین مسلمانان پاک باخته‌ای بود که به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و دعوت الهی او ایمان آورد.

۲ خدیجه دختر عمر از بانوان فاضل و محدث است و روایات حضرت علی (علیه السلام) را برای زنان زمان خود نقل می‌کرد.

۳ ام اسود شیبانی اولین شیعه آل‌اعین و از روایان حدیث از امام صادق (علیه السلام) است. این بانوی دانشمند اولین شخص از قبیله‌ی اعین است که با اهل بیت (علیه السلام) ارتباط برقرار کرد و به تشیع پیوست.

۴ ام خالد عبدی از بانویی صالحه و پیرو مکتب اهل بیت (علیه السلام) بود که یوسف بن عمر دست او را به جرم تشیع و استقامت در عقایدش قطع کرد. ام خالد زنی پارسا و با کمال و دلیر بود در کلام فصاحت و بلاغت سخنرانی ایراد کرد. او عارفی مجاهد بود و عقیده‌ای استوار و ایمانی محکم داشت.

این مقاله الگوی تبلیغی زنان موفق در عصر صادقین علیه سلام را بررسی می‌کند و در پایان بدین نتیجه می‌رسد که در عصر صادقین (علیه سلام) عده‌ی زیادی از زنان در عرصه‌ی تبلیغ موفق بودند. زنانی اسوه، با ایمان، فاضل، محدثه، عارفه، باتقوی و مادرانی صبور و با اخلاقی پسندیده که بهترین فرزندان را تربیت کرده‌اند. عده‌ی کمی از این زنان دوران چند امام را درک کردن و در محضر آنان روایات زیادی را که در کلاس درس آن بزرگواران تعلیم دیده‌اند را برای مردم بازگو

کرده‌اند.

زنانی مطیع و پیرو، هر امری را که امام می فرمودند را اطاعت می کردند و با فصاحت و بلاغت با امام زمان خود صحبت می کردند و سؤالاتی که برای آن ها پیش می آمد خدمت امام می رفتند و در محضر آن بزرگوار سؤالات خود را می پرسیدند و امام هم احکام دین را به آن ها یاد می دادند و سفارش می کردند احکام را به مردم آموزش دهند و در تبلیغ دین اسلام بکوشند، از جمله ی این زنان ام فروه مادر امام صادق (علیه سلام)، حبابه والیه، خدیجه دختر عمر، و ... این زنان الگوهای موفق برای زنان اسلام هستند.

منابع

➤ قرآن

➤ نهج البلاغه

1. ابن بابويه، محمد علی، غفاری، علی اکبر، **کمال الدین و تمام النعمه**، جلد ۲، کتاب جمکران وابسته به مسجد مقدس جمکران، چاپ هفتم، ۱۳۹۴.
2. احمدی، تمیمی، **غررالحکم و درر الکلم**، جلد ۱، ضریح افتاب، چاپ اول، ۱۳۸۱.
۳. امین، سید محسن، امین، حسن، **عیان الشیعه**، جلد ۶، طبع و نشر، قم، چاپ اول، ۱۳۶۷.
۴. بابایی، احسان، **بایسته های تبلیغ از منظر مقام معظم رهبری**، جلد ۱، دفتر نشر معارف، قم، چاپ اول، ۱۳۹۴.
۵. بلاذری، احمد بن یحیی، **انساب الاشراف**، جلد ۱، دارالفکر عربی، چاپ اول، ۱۴۱۷ قمری.
۶. حلی، حسن بن داوود، **الرجال**، جلد ۱، مطمعه ی حیدریه، قم، چاپ اول، ۱۳۹۲.
۷. خویی، ابوالقاسم، **معجم الرجال الحدیث**، جلد ۱۴، مرکز نشر آثار شیعه، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴.
۸. دشتی، محمد، **نهج البلاغه**، اندیشه مولانا، قم، چاپ سوم، ۱۳۹۸.
۹. دهخدا، اکبر، **لغت نامه دهخدا**، جلد ۱ و ۲ و ۵، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۷.
۱۰. ذهبی، شمس الدین، **الکاشف**، جلد ۱، موسسه ی فرهنگی مدرسه ی برهان، چاپ چهارم، ۱۳۹۱.
۱۱. شرفی، حسین، **تبلیغ دینی شاخصه و بایسته ها**، جلد ۱، موسسه ی بوستان کتاب، چاپ اول، ۱۳۹۳.
۱۲. شیرازی، علی، **زنان نمونه**، بوستان کتاب، قم، چاپ هشتم، ۱۳۷۷.
۱۳. طوسی، محمد بن حسن، **رجال طوسی**، جلد ۱، منشورات رضی، قم، چاپ سوم، ۱۳۸۵.

۱۴. طوسی، محمد بن علی، **الثاقب فی المتاقب**، مؤسسه ی انصاریان، قم، چاپ سوم، ۱۳۷۷.
۱۵. طه‌پوری، مهدی، **الکاشف**، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان، تهران، چاپ چهارم، ۱۳۹۱.
۱۶. عیاشی، محمد بن مسعود، **تفسیر العیاشی**، جلد ۱، ذوی قربی، قم، چاپ اول، ۱۳۹۵.
۱۷. غروی نایینی، نهله، **زنان راوی در الکافی**، جلد ۳، مجموعه مقالات کنگره ی کلینی، چاپ دوم، ۱۳۶۸.
۱۸. _____، **محدثان شیعه**، به نقل از منهج المقال، دانشگاه تربیت مدرس، دفتر نشر آثار علمی، چاپ اول، ۱۳۷۵.
۱۹. قهرمانی نژاد، بهاء الدین، **زنان اسوه**، تهران، چاپ سوم، ۱۳۹۱.
۲۰. کلینی، محمد بن یعقوب، **اصول کافی**، جلد ۲، دارالثقلین، چاپ دوم، ۱۳۹۱.
۲۱. مصطفوی، حسن، **التحقیق**، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، قم، چاپ اول، ۱۳۶۰.
۲۲. محلاتی، ذبیح الله، **ریاحین شریعه**، جلد ۴، دارالکتب الاسلامیه، قم، چاپ هفتم، ۱۳۸۵.
۲۳. مجلسی، محمد باقر، **بحارالانوار**، جلد ۴۴، اسلامیه، چاپ چهارم، ۱۳۹۳.
۲۴. مشکور، ام علی، **اعلام النساء**، اسوه، چاپ دوم، ۱۳۷۹.
۲۵. ملکیان، محمد باقر، **جامع الروات**، جلد ۲، مؤسسه بوستان کتاب، چاپ دوم، ۱۳۹۳.

<https://fa.wikifeqh.ir>.